

Kik vagytok, székelyek?

A Háromszék napilap 2002. augusztus 24-i számában jelent meg *Hol vagytok, székelyek?* cím alatt Sylvester Lajos írása. Témája Kristó Gyula ez évben Budapesten kiadott, *A székelyek eredete* című könyvének recenzálása.

A kézdivásárhelyi Siculus Rádióban többször is szerepelt a székelyek eredetére vonatkozó elméletek, legendák, mítoszok bemutatása. Megszólaltattunk jeles történészeket, kutatókat, múzeumigazgatókat Erdélyből és az anyaországból. A műsorvezető szerkesztő feladata volt ezeknek a tudományosan megalapozott vagy kevésbé megalapozott elképzelések-

nek helyt adni, anélkül azonban, hogy végső következtést levont volna. Honnan is vehetné egy rádiós riporter vagy egy újságíró azt a bátorságot, hogy kutatási alap nélkül ebben a kérdésben állást foglaljon, és bármelyik szerző javára kedvező döntést hozzon, félrevezetve ezzel a hallgatót és az olvasót? Úgy érzem, a jelzett könyvbemutató-írás egyben állásfoglalást is jelentett. Márpedig, ha megvizsgálunk egy másik hasonló témájú szakirodalmi tanulmánykötetet, láthatjuk, nem mindenki ért egyet Kristó Gyula tételeivel.

Dr. Szöcs Géza
(folytatása a 6. oldalon)

Kik vagytok, székelyek?

(folytatás az első oldalról)

Vitatott kérdés

Varga Géza *A székelység eredete* című, Budapesten 2001-ben megjelent kötetében, melynek alcíme *A honfoglalók könyvtárai, Székely rovásjelek hun tárgyakon és más tanulmányok* (ISBN 963 00 5981 9) határozottan cáfolja Kristó Gyula állításait. Idézem a 8. lap utolsó bekezdését: „A székelység eredetének kérdése Kelet-Közép-Európa korai történetének egyik legtöbbet vitatott, nyugvópontra máig nem jutott problémája — írja Kristó Gyula. — Azt lehet mondani, hogy az egyáltalán gyanúba fogható népek szinte kivétel nélkül felmerültek a székelyek őseiként. A legrégebbinek tekinthető hun eredet mellett szóba került a székelyek ősi magyar, továbbá volgai bolgár, onogur, kavár (azaz kazár), besenyő, gepida, avar, román származása is. Ezek legtöbbje azonban már inkább csak tudománytörténeti kuriózum... Ma már nincs igazi tábora annak a feltevéseknek, amelyek közvetlenül a hunok leszármazottainak vélné a székelyeket.” Eddig az idézet. Varga Géza szerint Kristó Gyula azonban nem árulja el, hogy a fenti eredetfeltételek közül melyiket tekinti tudománytörténeti kuriózumnak, s persze olyan érvekkel sem szolgál, amelyek a minőségét alátámasztanák. Tudományos érvelés és adatok felsorolása helyett oldalvágással elintéztetnek véli azokat, akik másként gondolják.

„Magam úgy vélem — írja Kristó Gyula —, hogy a rendelkezésünkre álló források alapján megbízhatóan tudunk állást foglalni a székelyek eredetéről. A választ végeredményben annak a kérdésnek a megválaszolására dönti el, hogy a székelyek magyar nyelvű vagy pedig a magyarok kötelékében betöltött társadalmi helyzetét kell-e meghatározó tényezőnek tekintenünk.” Ez kérdés valóban.

Viszont van két olyan felvetés — az egyik neves történészé, másik az MTA részéről —, amelynek el kell gondolkodtatnia:

Német Gyula írja: „...A magyar tudománynak nem áll érdekében, hogy a székelyek eredetét a hazai és a külföldi közönség lényegében nyílt kérdésnek lássa, s ezzel alkalom adódjék újabb kalandos elméletek felállítására.” Varga Géza fenti könyvének 18–19. oldaláról — Mahmud Terdzsuman Szulejmán tolmácsa által talált történelmi forrásra hivatkozva — sajnálattal állapítja meg, hogy „...számtalan kísérletet tettek az MTA könyvtárában és az Isztambulban őrzött kéziratok másolatának megszerzésére. Ez azonban nehézkessé bizonyult, az Akadémia bennfentesei ugyanis elintézték, hogy ott záróják az anyagot. Geünczöl Gyula az ellenállást így indokolja: „Az akadémia eme fura gyülekezete... nem tudta eldönteni, hogy a pesti kézirat és az isztambuli egyezik-e, nem az zavarta őket, hogy elolvasni sem tudták... hanem... meg voltak rémulve annak pusztán gondolatától is, hogy ha egy ilyen ősi irat tartalma a magyar nép kezébe kerül, annak mindennapi olvasmányos bibliájává válik, írók, művészek gyönyörködnek benne, kutatjuk stb.”

Magamat óva intem, hogy állást foglaljak szakemberek tudományos szakterületi munkássága eredményeit illetően. De figyelemmel kísérem, amennyire lehetséges. Mindkét kötetet el kell olvasni, változó sorrendben, és csak azután formálni véleményt.

Székelyek nyomában

a Palócföldön

(Elhangzott a kézdívisárhelyi Siculus Rádióban)

Lehet, sarkítom a kérdést. Székelyek nyomában? Igen. A nyáron abban a szerencsés helyzetben, megtisztelő megbízatásban vol-

tam, hogy Magyarországon, Észak-Magyarországon, Nógrád megyében járhattam. De bármerre is járok, mint a vadász, amikor nyulat lát, azonnal lö, én is amikor valamire járok, és valamit látok, valamiről hallok, akkor úgy érzem, mint a jó szomszédasszony, hogy a látottakról, hallottakról beszélni kell, mások is halljanak róla. Főleg, ha az érdekes is. Nos, ez esetben valóban érdekesnek tartom, tartottam.

Székelyek nyomában! Elméletek és mítoszok... Tudósok még nem egyeztek meg ebben a kérdésben. „Minden nép dicső őseit teremt magának, és egy ideig rászorul, hogy higgyen saját legendáiban. Később, amikor éretté válik, különbséget tud tenni a mese és a valóság között, megtalálja a hozzá fűzött színes költészetet. Ezért kellett eleinknek a szittyia őshaza, ezért keresték őseink az égen Csaba királyfi csillagösvényét. Az ember született szimbólumalakító lény. Történelme folyamán nem élhetett anélkül, hogy körül ne vette volna magát természetfölötti lényekkel. A történelem jó néhány alakját dicsőfénybe öltöztették. Sajnos, a történészeink várakozásait a mítoszok hálátlan feladata” (idézem Cz. Á.-t). Nem vagyok történész, nem is akarok mítoszaltalanítani.

A székelység eredetéről és létezéséről a Siculus Rádióban többször esett szó. Jólles érzéssel nyugtáztuk, hogy a hallgatóság érdeklődéssel kísérte ezeket a műsorokat. Jeles szakértők nyilatkoztak ebben a kérdésben, Kónya Ádám, a sepsiszentgyörgyi Székely Múzeum nyugalmazott igazgatója, Incze László, a kézdívisárhelyi Céhtörténeti Múzeum nyugalmazott igazgatója, idéztünk jeles történészek szakirodalmi munkáiból. A Háromszék napilap is többször foglalkozott ezzel a kérdéssel. Változatos elméletek, honnan, merről jöttek a székelyek, keletről vagy nyugatról. Egy bizonyos, és Balázs Gábert idézem: „hogy kik a székelyek, nem tudjuk biztosan, de azt igen: amióta tudunk róluk, mindig magyarul beszéltek”...

Utazom Budapestről Szécsény felé. A vasutat ajánlották vendéglátóim. Útvonal Gödöllő, Balassagyarmat. Onnan majd gépkocsival. Gödöllő után felfigyelek, kinézek az ablakon, percek múlva a tájban gyönyörködöm. Lankás, erdős domboldalok, patak völgy, egyre növekvő hegyecskek, csodálatosan zöld minden, júniusban vagyunk. Ez a Cserhát. Emlékeztet a táj, mintha otthoni utakon járnék. Sőt, megjelenik egy olyan terület a maga sajátos növényzetével, mint ha a háromszéki Veres-víz területén járnék. Mindenképpen megkapó, és a kétórás vonatos utazás időtartama eltörpül a tájban való gyönyörködés mellett. Megérkezem Balassagyarmatra. Megbeszélés szerint ott várnak. Nem sok utas szállt le, várakozó keves van az állomáson, hiszen az ellenvonaton csak órák után indul. A rekkenő melegben nyakkendő úriember nézelődik. Jeleztem, hogy érkezéskor piros szegfü lesz a kabátomon, de sem kabát, sem szegfü. Mégis hamar megtörtént a kölcsönös bemutatko-

zás. Az iskolába érve előveszem hivatalos okmányaimat, személyemet igazolandó. Mosolyogva mondja az igazgató úr, megismertelek a hangodról. Hüha, ez nem tréfa, ilyen messze elhangzana a Siculus Rádió? Persze, többszöri telefonbeszélgetéssel és e-mail-levelezéssel egyeztetettük dolgainkat. Az ilyenkor szokásos adminisztratív kérdések után megállapodtunk, hogy interjúra kérem fel Szécsény városát és a szécsényi Liptai Mezőgazdasági Középiskola tevékenységét illetően. Hangfelvétel készült dr. Lipperbach Gábor megyei múzeumi igazgatóval is Nógrád megye történelméről, múzeumairól, kiállításairól, turisztikai nevezetességeiről. A beszélgetés során merült fel ismét az a kérdés, hogy a székelység a történelmi Magyarország nyugati területeiről vándorolt volna a Keleti-Kárpátok vonulataiba.

Az iskola történelem szakos tanárától vastkos oldalcsomagot kaptam ebben a témakörben. Több kutató, történész, régész nyilatkozik, kik a székelyek. Én csak a kérdést tudom felvetni, eldönteni nem tudom. Az biztos, Balázs Gábornak igaza van, „amióta tudunk róluk, mindig magyarul beszéltek”. Szubjektív és objektív benyomásaim alapján állíthatom, elképzelhető, hogy a nyugati területek felől is jöhettek. Hiszen az ottani tájak, a Cserhát, Nógrád minden tájegysége a Székelyföld tájaival szinte egyeztethető. Talán a hegyek magassága, ami épenséggel nem egyezik, de az ott lakó emberek beszéde, hanghordozása, beszédük dallamossága, vendégszeretete, hagyományaik messzemenő tisztelete, életvitelük hasonlatossága, nézeteik egyezősége és még folytathatnám a közös vonatkozásokat, erről beszéltek a megkérdezettek is.

Idézek a rám bízott szakirodalmi véleményekből, a magam álláspontját csak visszafogottan fejtem ki. Engel Pál a *Beilleszkedés Európába, a kezdelektől 1440-ig* című művében írja: „a székelység nagyjából a honfoglalók társadalmi tagozódását örizte meg a középkorban. Társadalmuk számos ősi, archaikus elemét megörizte, s szokásaik jó része is dacolt a századok múltásával. A székelyeknél megőrződött ősi rovásírásra utalva, a székelyeknek a magyaroktól előtörök kapcsolatait emlegeti, mondván, hogy a rovásírás csak a körükben volt ismeretes. Ehhez hozzáfűzném, mint szerkesztő, hogy a rovásíráshoz hasonló jel- és híradást már a vikingek is ismerték, és a ma is látható, ún. runaköveken szemléltethők Skandinávia parkjaiban és múzeumaiban. S ha a rovásírás és rovásjelzés a székelység eredetére esetleg fényt vetíthet, megköszönöm azt a merész feltevést, hogy székely őseink és a vikingek ősei között valami kapcsolat létezhetett. Felvetem azt a lehetőséget is, a svéd-italozi szokásaira utalva, miszerint a köményes pálinka a kedvenc italaik közé tartozik, ilyen alapon az észak-európai népekkel való közösségvállalás sem lehet idegen. A tréfát félreteendő, a finnugor elmélet éppen az északi népekkel való rokonságra, legalábbis rokonságválságra, rokonyelvűségére utal.”

Más szakvélemény ebben a kérdésben: Fodor István szerint az a nézet is felmerült, hogy a székelység főként az ország délnyugati vidékéről származó, tehát mesterségesen szervezett határvédő népesség. A kö-

zékori magyar királyságnak nem volt székelye a nyugati védelmi rendszerre. Jött a keleti veszedelem, és a a székelység létszáma nyugaton megcsappant, és keletre koncentrálódott. Benkő Elek írja: a székelyek eredete, ill. korai történelmük és kultúrájuk vitás kérdése a történettudománynak, és érzékeny pontja a magyar történelmi gondolkodásnak. A székelyek makacsul tartották a maguk magyarságát. (Istenem, mit lehetett volna egyebet tartani! — sz.). Fenyegetettségük és nemzeti identitásuk megőrzése mintegy, a magyar nemzeti megmaradásnak egyik szimbólumává lett. Engel Pál a *Pogány magyarok népe* című tanulmányában hangsúlyozza, a székelyek nyelvében különböző magyar nyelvi dialektusok hatása mutatható ki, de más nyelvé nem. A székelyföld helynévanyaga is egységesen magyar.

Vissza régebbi elméletekhez. A székelyek talán a történelmi Magyarország északnyugati vidékéről jöttek volna. Hajlamos vagyok elfogadni, hiszen az ott lakók nyelve, nyelvjárása, életmódja, a hagyománytiszteltet, mint már említettem, egyezik a székelyekével. Néprajzkutatók, nyelvészek és más szakterületek képviselői egyértelműen kimutathatják, hogy a Palócföld és a Székelyföld között számos rokonság, azonosság van. Dr. Lipperbach Gábor a vele készített beszélgetésben így nyilatkozott:

— A szécsényi kastélymúzeumnak két állandó kiállítási részlege van, az egyik mező- és erdőgazdasági jellegű, a kiállított tárgyak zömmel a Magyar Mezőgazdasági Múzeum vadászatra vonatkozó tárgyai, hiszen Nógrád megye vadakban bővelkedő vidék, és komoly vadászati hagyományai vannak, a másik régészeti jellegű, és főleg a vidék ilyen jellegű tárgyait mutatja be. És a közeli Hollókő várának középkori anyagából is egy válogatás.

— A kastélymúzeumnak van még egy állandó kiállítása, mely Körösi Csoma Sándor nevét viseli, ugyancsak Szécsényben van egy gimnázium, amely a nagy tudós nevét viseli. Mi a kapcsolat, kapcsolódás Körösi és Nógrád megye között?

— Valójában vérségi, genetikus kapcsolat nincs. Néhány évvel ezelőtt történész kollégák Körösi-évforduló kapcsán belekeskedtek, s mivel a mai Magyarország területén nincsen a nagy utazónak, tudósnak emlékhelye, az akkori kiállítást megőrizték és kibővítették. Talán az is közrejátszott, hogy a megye arculata, domborzata erősen emlékeztet a székely tájakra. Sőt, az is közrejátszott, hogy az újabb kutatások szerint a palócok őstörténetével kapcsolatban Györfly György azt a feltevést közölte történeti topográfiájában, hogy kétségtelen, gyeppüvidék volt a honfoglalás korában Szécsény környéke, az Ipoly mente, amely aztán mind északabbra és északabbra tolódott, de a kezdeti időkben a gyeppüvidéken gyeppüvédő sajátos népesség élt, amelyet ő a székelységgel azonosított. Van egy hollókői patak, Székelyse, amely név szerint nem szláv eredetű (szláv nyelvben forrást jelent), hanem éppenséggel a székely jelenlétre utalhat. Az idegen népek középkori szokás szerint nem feltétlenül az ott lakók névén nevezték ezeket a népeket, hanem palócoknak, azaz polovecnek, mert ezek a népek olyan kun, keleti arcúak voltak, és a szláv szemében az mind egyforma volt. Gy. Gy. szerint ennek a vidéknek a palócsága székely eredetű, és a tatárjárást követő kun betelepítés előtt már léteztek.

— Ha elfogadjuk ezt az elméletet, tekinthetjük úgy, hogy a palócföld székelyföld?

— Eszerint igen. És erősíti ezt a vélekedést az is, hogy a mai Magyarország területén csak néhány helyen, így Nógrád megyében két helyen van Szent László nevéhez fűződő emlékhely, templom, Pócson és Terecskén. A Székelyföldön számos településen van Szent László-legendát őrző emlékhely.

Így vélekedik a Nógrád megyei múzeumok tudós igazgatója. Olvasóimra, hallgatóimra bízom, járják be azt a csodálatos tájat, és maguk is alakítsanak ki valamilyen véleményt.

